

Belə ki, dağ-qara torpaqlarda suda həll olan kalium 0-20 və 80-100 sm-lik torpaq qatında 46,2 -10,3 mq/kq, mübaridiləvi kalium isə 341, 0 -145,8 mq/kq, açıq-şabalıdı torpaqlarda uyğun olaraq 354,4-8,5 və 232,0-104,2 mq/kq-dır. Beləliklə, Gəncə-Qazax bölgəsində kartof bitkisi altında apardığımız aqrokimyəvi

təhlillər göstərir ki, respublikamızda qəbul edilmiş qradasiyaya görə (8) təcrübə sahəsinin torpaqları qida maddələri ilə zəif təmin olunmuşlar. Kartofun becərilməsi üçün bu torpaqlar çox da məhsuldar deyildir. Kartof bitkisindən daimi, yüksək keyfiyyətli məhsul almaq üçün üzvi və mineral gübrələrin verilməsi vacibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Ağayev N.A., İsmayılova S.N., Ağayev A.N. Azərbaycanın aqrokimyəvi xüsusiyyətləri // Azərbaycan Aqrar elmi, 1999, 3-4, s.20-23
2. Aslanov H.Ə., Qasımova F.N. Kartof məhsulunun artırılması yolları // AMEA Gəncə Regionlar Elmi Mərkəz, Xəbərlər məcmuəsi. Gəncə, 2006, №21, s. 54-56
3. Aslanov H.Ə. Azərbaycanın Qərbi bölgəsində dağ-qara torpaqların aqrokimyəvi səciyyəsi / AKTA-nın Aqraromluq fakültəsinin elmi əsərlər toplusu. Bakı, 2000 s. 121
4. Azərbaycanın statistik göstəriciləri. Bakı: Səda, 2005, 896 s.
5. Vəliyeva A. M. Goranboy rayonu şəraitində payızlıq arpa altı açıq-şabalıdı torpaqların aqrokimyəvi səciyyəsi / AKTA-nın Aqraromluq fakültəsinin elmi əsərlər toplusu. Bakı, 2002 s., 128-129
6. Ахундов Ф.Г. Агрохимия концентрированных и сложных удобрений. Баку: Элм, 1989, 189 с.
7. Багирова Б.Д. Баланс питательных веществ и оптимизация уровня агрохимических показателей плодородия почв под культур картофеля в северной части Малого Кавказа: Автореф. Дисс.... Канд. Сельхоз. Наук. Баку 1999, 19 с.
8. Гюльяхмедов А.Н., Ахундов Ф.Г. Ибрагимов С.З. Градация по содержанию подвижных форм элементов питания растений в почве для дифференцированного внесения минеральных удобрений под с.-х. культуры. Баку, 1980, 13 с.
9. Соколов А.В. Технический прогресс в земледелии СССР и вопросы агрохимии // Агрохимия, 1970, №4, с., 6-10

GƏNCƏ-QAZAX BÖLGƏSİNİN KARTOF ƏKİNLƏRİNDƏ FİTOFTORA (*Phytophthora infestans* D.By), MAKROSPORIOZ (*Makrosporium solani* Ell.et.) VƏ QARA AYAQ (*Pektobakterium phytophthorum* (App) wuldu) XƏSTƏLİKLƏRİNİN YAYILMASININ VƏ İNKİŞAF İNTENSİVLİYİNİN ÖYRƏNİLMƏSİ

F.F.AĞAYEV, aspirant
AzETBMI

Gəncə-Qazax bölgəsinin kartof əkinlərində kartofun başlıca xəstəliklərindən fitoftora, makrosporioz və qara ayaq xəstəliklərinin yayılmasını və inkişaf intensivliyini öyrənmək üçün tədqiqat işləri bölgənin-Aran suvarılan şəraitində Xanlar rayonunun Bağmanlar kəndinin fermer təsərrüfatlarında və Samux rayonunun Ziyadlı kəndinin fermer təsərrüfatlarında; dağətəyi-dəmyə şəraitində-Şəmkir rayonunun Çənlibel kəndinin fermer təsərrüfatlarında və Tovuz rayonunun Əlibəyli kəndinin fermer təsərrüfatlarında; hündür-dağlıq şəraitində-Daşkəsən rayonunun Xoşbulaq kəndinin fermer təsərrüfatlarında və Gədəbəy rayonunun Zəhmət kəndinin fermer təsərrüfatlarında aparılmışdır.

Gəncə-Qazax bölgəsinin, Aran-suvarılan şəraitində aparılmış tədqiqatlar və hesabatlar nəticəsində aydın olmuşdur ki, Xanlar rayonunda fitoftora xəstəliyi kartof əkinlərində 23-25 may 2004-2005-ci il tarixlərində, Samux rayonunda 25-27 mayda; dağətəyi-dəmyə şəraitində- Şəmkir rayonunda-18-20 iyun 2004-2005-ci il tarixində və Tovuz rayonunda 20-22 iyunda; hündür-dağlıq şəraitində-Daşkəsən rayonunda 12-14 iyun və Gədəbəy rayonunda 14-16 iyun 2004-2005-ci il tarixlərdə xəstəlik başlanmışdır. Aparılmış tədqiqatlar zamanı, kartof kollarında fitoftora, makrosporioz və qara ayaq xəstəliklərinin meydana çıxması və sonrakı inkişafı öyrənilmişdir. Tədqiqatlar və hesabatlar hər üç şəraitdə bölgənin Aran-suvarılan, dağətəyi-dəmyə və hündür-

dağlıq şəraitində becərilən-Ağ çiçək və Telman (Kondo) sortları üzərində aparılmışdır. Gəncə-Qazax bölgəsinin-Şəmkir, Tovuz, Daşkəsən və Gədəbəy rayonlarının ərazisində cari ildə iyun ayının- 18,20 və 27; iyul ayının- 5 və 25; avqust ayının 3-5 və 24-29 tarixlərində vaxtaşırı yağmurların yağması və havanın istiliyinin yüksək olması (27-28C) xəstəliklərin sürətli inkişafına və yayılmasına səbəb olmuşdur. Aparılan tədqiqatların və hesabatların nəticələri cədvəldə verilmişdir.

Cədvəldə qeyd edildiyi kimi, fitoftora xəstəliyi mövsüm ərzində sürətli və intensiv inkişaf etmişdir. Belə ki, Aran-suvarılan şəraitdə may ayının axırlarında xəstəliyin yayılması və intensivliyi Xanlar rayonunda müvafiq olaraq 30,0 və 15,5%; Samux rayonunda 32,5-16,0% fitoftora xəstəliyi olmuşdur. İyun ayında göstərilən xəstəliklər hər üç kartof əkinlərində qeydə alınmışdır. Aran-suvarılan şəraitdə fitoftora ilə yayılma və intensivlik ardıcıl olaraq- Xanlar rayonunda 80,0-60,5%, Samux rayonunda 73,9-56,4%; dağətəyi-dəmyə şəraitində-Şəmkir rayonunda- 30,5-18,0%; Tovuz rayonunda-48,5-20,5% və hündür-dağlıq şəraitində-Daşkəsən rayonunda-25,0-11,0% və Gədəbəy rayonunda 27,0-13,5% fitoftora xəstəliyi ilə sirayətlənmə olmuşdur.

Həmin vaxt makrosporioz xəstəliyinin Aran-suvarılan şəraitdə yayılması 33,8-34,0% intensivliyi isə 15,3-17,8%; qara ayaq xəstəliyi isə ardıcıl olaraq 20,3-18,3% və 8,7-10,3% olmuşdur.

